

USUPUHASTUSPÜHA AD 2021
Jh 8:31–36 (Jr 31:31–34; Gl 5:1–6 või 1Kr 1:10–18)

31 Siis ütles Jeesus juutidele, kes Temasse uskusid: «Kui te jääte minu sõnasse, siis te olete tõesti minu jüngrid

32 ning tunnetate tõde, ja tõde vabastab teid.»

33 Nad vastasid Talle: «Me oleme Aabrahami järglased ega ole iial kedagi orjanud, kuidas Sina siis ütled: Te saate vabaks?»

34 Jeesus vastas neile: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, igäüks, kes teeb pattu, on patu ori.

35 Ori ei jää majja alatiseks, poeg jääb alatiseks.

36 Kui nüüd Poeg teid vabastab, siis olete tõepoolest vabad.»

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on neljanda evangeeliumi autoriks apostel Johannes, keda evangeeliumis endas nimetatakse «jüngriks, keda Jeesus armastas». Johannes pärines Galileast Betsaidast, ta oli Sebedeuse ja Saloome poeg ning apostel Jaakobus Vanema vend. Pärimuse järgi elas ta ainsana Jeesuse kaheteistkümnest apostlist kõrge vanaduseni ning suri loomulikku surma.

Evangeeliumi lõpul sõnastab autor ühemõtteliselt oma kirjatöö eesmärgi: «Jeesus tegi jüngrite ees veel palju muid tunnustähti, mida ei ole sellesse raamatusse kirja pandud, aga need on kirja pandud, et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumala Poeg, ja et teil uskudes oleks elu Tema nimes.» (Jh 20:30j) Kirikuisad järeldavad sellest, et Johannese evangeelium on kirjutatud aasta 100 paiku¹, tükk aega pärast kolme esimest evangeeliumi, mida autor tundis ja mida ta pidas vajalikuks täiendada eeskätt õpetuslikult seisukohalt.

Erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist, mis põhiosas keskenduvad Jeesuse avaliku tegevuse viimasele aastale ning kujutavad seda jätkuva teekonnana Galileast Jeruusalemma, kus «viiakse lõpule kõik see, mis prohvetid on kirjutanud Inimese Pojast» (Lk 18:31), kõneleb Johannes kolmest erinevast korrast, mil Jeesus Galileast Jeruusalemma rändas, ning kuigi on mitmeid teiste evangeeliumidega kattuvaid jutustusi, on umbes üheksa kümnendikku Johannese evangeeliumis esitatud materjalist selline, mida ei leia ülejäänud kolmest.

¹ Uuemas kirjanduses on mitmeid autoreid, kes on Johannese evangeeliumi arvatava kirjutamisaja nihutanud märksa varasemaks, ajavahemikku aastast 40 kuni aastani 60.

Laias laastus jaguneb Johannese evangeelium kaheks suureks osaks, mida võiks pealkirjastada kui «Jeesus ja maailm» (Jh 1:19–12:36) ning «Jeesus ja Tema jüngrid» (Jh 13:1–21:25). Esimese osa raamistuseks on ühelt poolt üldine sissejuhatus kogu evangeeliumile (Jh 1:1–18) ning teiselt poolt pessimistlik kokkuvõte (Jh 12:37–50), milles tõdetakse, et «ehkki Jeesus oli nende silma all teinud nii suuri tunnustähti, ei uskunud nad siiski Temasse» (Jh 12:37).

Evangeeliumi keskseks teoloogiliseks teemaks on Selle tulemine, «kes tuleb ülalt» ja «on üle kõikide» (Jh 3:31) ning kes, olles «pärit Jumala juurest», «läheb tagasi Jumala juurde» (Jh 13:3). Just siin vastanduvad teravalt [vaenulik] maailm ja Jeesuse jüngrid, kusjuures tolle vaenuliku, jumalatu maailma esindajateks on paraku eeskätt need, kes peaksid olema Jumala omad ja kelle süü on seetõttu märksa rängem kui nende oma, kes on sündinud [vaimulikult] pimedana.² Evangeeliumi proloogis väljendatakse seda sõnadega: «Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu.» (Jh 1:11)

Vastandiks on need, kes Ta vastu võtavad – neile «andis Ta meelevalla saada Jumala lasteks» (Jh 1:12). Nagu Jumala igavene Sõna sai lihaks, sündides inimesena siia maailma, nii sünnivad Temas need, kes «usuvad Tema nimesse», igaveseks eluks. Jumala Poeg on tulnud alla maa peale (vrd nt Jh 6:33), et maapealsed võiksid Temas saada ülendatud taevasse. Temas on «taevas avatud» (vrd Jh 1:51) ning pärast oma ülestõusmist on Jeesus läinud taevasse, Isa juurde, tagasi, et seal omadele aset valmistada (Jh 14:2).

Kiriku traditsioon näeb Johannese evangeeliumi ka väga sakramentaalse tekstina: selle keskmes on algusest lõpuni nii ristimine kui armulaud³, millele lisandub jüngritele pattudest lahtimõistmise meelevalla andmine pärast Jeesuse ülestõusmist (Jh 20:22j).

Vähemalt analoogiana tuletab Johannese evangeeliumi ülesehitus meelde ka vanakirikliku jumalateenistuse jagunemist katekuumenite ja usklike missaks.⁴ Esimese osa kõrgpunktiks oleks sellise vaatlusviisi puhul pimedana sündinu tervendamine (Jh 9) kui ettevalmistus ristimiseks ning Laatsaruse ülesäratamine surnuist (Jh 11) kui ristimise võrdpilt, mille kommentaariks sobivad Jeesuse poolt veidi hiljem öeldud sõnad: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kui nisuiua ei lange maasse ega sure, siis see jääb üksi, aga kui see sureb, siis see kannab palju vilja. Kes oma elu armastab, see kaotab selle, ja kes oma elu vihkab selles maailmas, see hoiab selle igaveseks eluks. Kes tahab mind teenida, peab järgnema mulle, ja kus olen mina, sinna saab ka mu teenija.» (Jh 12:24–26) Evangeeliumi teine osa –

² Vrd Jh 9:41: «Kui te oleksite pimedad, ei oleks teil pattu. Aga et te nüüd ütlete: «Meie näeme», siis jääb teie patt teile.»

³ Kuigi Johannese evangeelium ei too erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist meieni Püha Õhtusöömaaja kirjeldust.

⁴ See seletaks ka – arkaandistsipliini silmas pidades –, miks Johannes ei kirjelda Püha Õhtusöömaaga.

usklike missa võrdpildina – keskendub viimasel õhtusöömaajal kõneldule ja toimunule, risti ja ülestõusmise müsteeriumile ning uuele elule, mis ulatub ajast igavikku (vrd Jh 21:22j).

Igal juhul tuleb Johannese evangeeliumi lugedes ja tõlgendades pidada meeles ühelt poolt pidevat vastuolu Jeesuse ja Tema omade ning vaenuliku, jumalatu maailma vahel, ning teiselt poolt seda, et evangeeliumis avalduvad usutõed Jeesuse, Jumala lihaksaanud Sõna kohta kõnelevad samaaegselt ka nendest, kes nagu Temagi «ei ole sündinud verest, ei liha tahtest, ei mehe tahtest, vaid Jumalast» (Jh 1:13).

Keelelisi märkuseid

Jeesus – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest יהושע ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Kes Temasse uskusid – πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους – siin kasutatud täismineviku ajavormi oleks ehk õigem tõlkida: «kes olid hakanud Temasse uskuma» või «kes olid Temasse uskunud». Sõna πιστεύω – «uskuma», «[midagi] tõeks pidama», «[milleski] veendunud olema», «[millelegi oma] usaldust panema» – tuleneb verbist πείθω – «veenma», «veenduma», «veendunud olema», «usaldama», «usalduma», «kuulda võtma», «uskuma».

Jääte – μείνητε – sõna μένω tähendab «viibima», «paigale jääma», «jätkama», aga ka «püsima [jääma]», «vastu pidama».

Tõesti – sõna ἀληθῶς tähendab «tõesti», «tõepoolest», «kindla peale».

Jüngrid – μαθηταί – sõna μαθητής – «jünger», «õpilane» – tuleneb verbist μανθάνω – «õppima», «teadmisi omandama».

Tunnetate – γνώσεσθε – siin kasutatud tuleviku ajavormi võiks tõlkida ka «saate tundma». Sõna γινώσκω tähendab «teadma», «tundma õppima», «ära tundma», «taipama».

Tõde – τὴν ἀλήθειαν – sõna ἀλήθεια – «tõde» – koosneb eitavast eesliitest α ja verbist λανθάνω – «varjul olema», «peidetud/tundmatu olema».⁵

Vabastab – ἐλευθερώσει – sõna ἐλευθερώω – «vabastama» – oluliseks kaastähenduseks on sõltumatus ja otsustusvabadus, sõna etümoloogiat silmas pidades eeskätt vaba rahva hulka kuulumise ja riigi täisõiguslikuks kodanikuks olemise mõttes.

⁵ See tähendab, et tõde on kreeka keeles ja meeles miski, mis on (või vähemalt peaks olema) ilmselge, vastuvaidlematult äratuntav.

Vastasid – ἀπεκρίθησαν – sõna ἀποκρίνομαι – «vastama», «vastust andma» – kannab endas teatavat lõplikkust ja vastandumist. Sõna aluseks olev verb κρίνω tähendab «eristama», «eraldama», «[läbi] uurima», «otsustama», «kohut mõistma».

Aabrahami järglased – σπέρμα Αβραάμ – sõnasõnalt: «Aabrahami seeme».⁶

Tõesti, tõesti, ma ütlen teile – ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν – sõna ἀμὴν tuleneb heebrea sõnast ἠמן – «aamen», «tõesti», «sündigu nõnda».⁷

Kes teeb – ὁ ποιῶν – sõna ποιέω tähendab «tegema», «teostama», ka «looma».⁸

Pattu – τὴν ἀμαρτίαν – sõna ἀμαρτία tuleneb verbist ἀμαρτάνω – «mürgist mööda laskma», «eksima», «patustama» – ja tähendab «möödalaskmine», «eksimus», «patt», «ülekohus».

Alatiseks – εἰς τὸν αἰῶνα – sõna αἰών tähistab eeskätt lõputust, igavikku, aga seda võidakse kasutada ka teatud ajastu, eeskätt pikema, inimlikult isegi tajumatult pika ajavahemiku kohta.⁹

Tõepoolest vabad – sõna ὄντως – «tõepoolest», «tõeliselt» – tuleneb verbist εἶμι – «olema», «olemas olema», «kohal olema» –, niisiis oleks ehk õigem tõlkida «tõeliselt vabad».¹⁰

Sisuline analüüs¹¹

Johannese evangeeliumi kaheksandas peatükis jätkub seitsmendas peatükis kirjeldatud konflikt Jeesuse ja juutide (s.t rahva ülemkihi ja eriti usulise eliidi) vahel. Juba Jh 7:1 sedastatakse, et «juudid otsisid võimalust Teda tappa», ning kui Jeesus vastupidiselt

⁶ Sõnasõnaline tõlge ütleb rohkem kui «järglased»: seeme kannab olemust ja nii ei seisne juutide uhkus mitte ainult selles, et neil on suur esiisa, vaid veelgi enam selles, et too suur esiisa elab edasi neis endis.

⁷ On oluline tähele panna, et Jeesus ei oota mitte kuulajate «aamenit» kinnituseks oma sõnade tõesusele, vaid alustab olulisi sõnavõtte ise «aameniga», nõnda nii oma sõnade tõesust kinnitades kui oma jumalikkumeelevalda demonstreerides.

⁸ Muuhulgas on siit pärit ka sõna ποιήμα – «teos», «poeem» –, nt Ef 2:10: «Sest meie oleme Tema teos...», mida võiks tõlkida ka: «Meie oleme Tema loome...» või tõeliselt poeetiliselt: «Meie oleme Tema poeem...»

⁹ Vrd «eoon» – geoloogilise ajaarvamise suurim ühik (arhaikum, proterosoikum, fanerosoikum).

¹⁰ S.t siis kuulub vabadus tõeliselt (ja lahutamatu) teie olemise ja olemuse juurde, nagu nendel, kes ei ole sündinud orjana, vaid vabana.

¹¹ Alljärgnevalt on osaliselt kasutatud Oculi pühapäeva Evangeeliumi (Jh 8:46–59) kohta koostatud tekstikäsitlust.

paljude ootusele ikkagi läheb lehtmajadepühaks Jeruusalemma, päädib vastasseis sellega, et Tema küsimust arutatakse kõige kõrgemal tasemel, tõenäoliselt Suurkohtus (vrd Jh 7:32.45–53).

Kaheksanda peatüki üksteist esimest salmi kõnelevad sellest, kuidas Jeesuse juurde toodi abielurikkumiselt tabatud naine, kes viimaks jäigi süüdistajate poolt surma mõistmata ning kellele Jeesus teda ära saates ütles: «Ega minagi mõista sind surma. Mine, ja nüüdsest peale ära enam tee pattu!» (Jh 8:11) Sellele järgneb kogu ülejäänud peatükki hõlmav väitlus Jeesuse ja juutide vahel.

Vaidluse sisuks on lühidalt öeldes küsimus, «kelleks Jeesus ennast peab»: juutide arvates on tegemist jumalateotajaga, Jeesuse sõnul aga saavad juutidest endist seeläbi jumalateotajad, sest Temasse mitte uskudes ja Teda teotades teotavad nad ka Tema Isa.

Tegelikult on vaidlus mõttetu, kuna juudid ei taha Jeesusesse uskuda. Jeesus ütleb neile koguni: «Mis ma üldse teiega räägin?» (Jh 8:25) – ning kuigi Ta sellegipoolest jätkab nendega kõnelemist, siis teab Ta ikkagi kurvastamapanevalt kindlalt, et need, kellega Ta vastamisi seisab, on «oma isast kuradist» (Jh 8:44) ja ilmselt enamus neist surebki oma pattudesse (Jh 8:21.24).

Juudid küll «otsivad» Jeesust (vrd Jh 8:21), kuid mitte selleks, et leida Temas «elu valgus» (Jh 8:12), vaid et Teda tappa, kusjuures iroonilisel kombel saab üheks nende poolt Jeesuse vastu tõstetud süüdistuseks, nagu kavatseks Ta ise ennast tappa (Jh 8:22).

Nagu öeldud, ei tahaks Jeesus üldse nendega vaielda, kuna see on mõttetu: «Teie olete alt, mina olen ülalt. Teie olete sellest maailmast, mina ei ole sellest maailmast.» (Jh 8:23) Samal ajal, kui juudid peavad end nii Aabrahami lasteks kui Jumala rahvaks, näitavad nad oma suhtumise ja tegudega, et nad ei järgi ei oma väidetavat isa Aabrahami, kes «tundis suurt rõõmu» Jeesuse ja «Tema päeva» üle (vrd Jh 8:56), ega tunne ka Jumalat, sest nad ei kuule Tema sõna ega ole järelikult Temast.

Siiski ei pöördunud päris kõik kuulajad, vähemalt esialgu, Jeesuse vastu. Evangelist nimetab, et kui Jeesus oli kinnitanud, et Ta «ei tee midagi iseenesest», vaid räägib nõnda, nagu Isa on Teda õpetanud, ja teeb «alati seda, mis Talle meeldib», siis «hakkasid Temasse uskuma paljud» (Jh 8:28–30)

Mida see usk endast kujutas, seda ei olegi väga lihtne ütelda – nagu ka seda, keda Johannes siin tegelikult silmas peab. On autoreid, kes arvavad, et tegemist on pigem prohvetliku pilguheitena Jeesuse ülestõusmise ja taevaminemise ning Nelipüha järgsesse aega, mil tuhanded tulid usule, ent paljud usule tulnuist ei suutnud viimaks siiski öelda päriselt lahti oma senisest rahvuslikust ja sellel rajanevast religioosest identiteedist – umbes nii, nagu see tuleb esile apostel Pauluse kirjas Galaatlastele.

Tõepoolest, nagu Johannese evangeeliumi kaheksandas peatükis, nii on ka Galaatia kirjas juttu [Pauluse endagi] juudi päritolust ja selle üle uhkuse tundmisest, Aabrahamist kui suurest esiisast, Aabrahami seemnest (kelleks Pauluse sõnul on tõeliselt ja ainulaadsel viisil Kristus), Aabrahami kahest pojast ja nende põhimõttelisest erinevusest, vabadusest, orjusest, tõest ja tõe kuulekas olemisest.

See ei tähenda, nagu oleksid Johannese evangeeliumi kaheksandas peatükis esitatud Jeesuse sõnad evangelisti poolt omaenda kaasaega silmas pidades loodud kirjanduslik fiktsioon. Pühakirjatekstil on enamasti mitmetasapinnaline tähendus, mis teebki temast tõelise Jumala Sõna, elava ja tõhusa ja vahedama kui ükski kaheterane mõõk (Hb 4:12) – see on ühtviisi aktuaalne nii esmase kõlamise hetkel kui kõigil järgnevatel aegadel. Niisiis, vaidlustamata ülaltoodud tõlgendust on ikkagi oluline küsida, mida ja keda peab evangeelium neist «paljudest» kõneldes, kes Jeesusesse uskuma hakkasid, esmaselt silmas.

Järgnenut vaadeldes näib tõenäoline, et tegemist oli samasuguste «uskujatega» nagu need, kellest kõneldakse eelneva peatüki lõpul: «Siis ütlesid mõned rahva seast, kes seda kõnet kuulsid: «Tema on tõesti prohvet.» Teised ütlesid: «Tema on Messias.» Aga paljud ütlesid: «Ega siis Messias tule Galileast? Eks Kiri ütle, et Messias tuleb Taaveti järglaste seast ja Petlemma külast, kust oli Taavet.» Siis tekkis rahva hulgas lahkmeel Jeesuse pärast.» (Jh 7:40–43) Niisiis olid nad samavõrra kahtlejad kui uskujad, igal juhul aga mitte [veel] Jeesuse «jüngrid».

Viimase teeb Jeesus ise täiesti selgeks, kui Ta ütleb neile, «kes Temasse uskusid»: «Kui te jääte minu sõnasse, siis te olete tõesti minu jüngrid ning tunnetate tõe, ja tõe vabastab teid.» (Jh 8:31) Jeesusesse «uskumine» (või pigem uskuda tahtmine) ei tähenda siinses kontekstis veel mitte tõelist usku, mis toob uskujatele igavese elu, vaid valmisolekut [suuremeelselt või äraootavalt] kuulata, mida Jeesusel veel [oma kaitseks] ütelda on.¹² Või siis usku, mis seisnes Jeesuse aktsepteerimises sellena, kellega võib «põhimõtteliselt nõustuda» seni, kuni Ta ei ohusta harjumuspäraseid arusaamu ega, nagu järgnevalt näha, mugavat omaenese õigusele toetumist.

Jeesus nägi nii oma vastaseid kui neid, «kes Temasse uskusid» kahtlemata läbi ja teadis, et enamus Teda ümbritsevatest inimestest ei taha ega suuda kuulata Tema sõna ega mõista Tema kõnet (Jh 8:43), ning mis veelgi hullem, et nad ei talu tõe ega saa seepärast Temasse tõeliselt uskuda (vrd Jh 8:45). Mingit muud võimalust aga ei ole: üksnes Jeesuse sõnasse jäädes on võimalik õppida tundma tõe, ning üksnes tõe teeb vabaks ja toob igavese elu.

¹² Sarnaselt apostel Pauluse Ateena-kogemusele: «Kuuldes surnute ülestõusmisest, hakkasid mõned pilkama, teised aga ütlesid: «Me tahame sinult selle kohta veel teinegi kord kuulda.» (Ap 17:32)

Viimast illustreerib Jeesus näitega orjast ja pojast: «Ori ei jää majja alatiseks, poeg jääb alatiseks.» (Jh 8:35) Kuna vahetult enne seda on Jeesuse vastased ise nimetanud Aabrahami – ja ennast tema seemneks –, on päris selge, et nii Jeesus kui Tema kuulajad mõistavad seda võrdpilti suurepäraselt: ori (või Pauluse järgi «teenija poeg») on Ismael, poeg (Pauluse järgi «vaba naise poeg») aga Iisak: «Kuid mida ütleb kirjasõna? «Kihuta välja teenija ja tema poeg, sest teenija poeg ei tohi pärida koos vaba naise pojaga!» (Gl 4:30)

Tõde ja selle tundmine, millest Jeesus siin kõneleb, ei tähista mitte üleüldist reaalsuse tunnetamist ja sellega kooskõlas elamist¹³, vaid Teda ennast kui lihaks saanud Tõde, s.t eeskätt seda, et Temas on Jumal ise inimeseks saanud ja inimeste päästmiseks nende juurde tulnud ning ainult need, kes Ta sellena, kes Ta on, ära tunnevad ja vastu võtavad, võivad saada Jumala lasteks ning pärida igavese elu.

Äärmiselt olulise mõistena tuleb siin mängu Jeesuse vastaste endi poolt nimetatud «Aabrahami seeme», kelleks nad peavad ennast, ent kelleks on tegelikult – ning hoopis sügavamas ja määravamas tähenduses – Jeesus ise. Tema on see «töotuse poeg», kelle eelkujutiseks oli Iisak ning kelles kõik need, kes Temasse usuvad, saavad samuti – alles ja ainult siis, kui nad Temasse usuvad – töotuslasteks, keda ei kihutata välja, vaid kes võivad jääda majja alatiseks. Just seda tähendab ka Jeesuse pakutav tõeline vabadus: mitte subjektiivne vabadus teha mida iganes, vaid olemuslikult vaba inimesena Jumala rahva hulka – veelgi enam: Jumala laste hulka – kuulumine ja Tema riigi vabaks kodakondseks olemine (vt keelelist märkust sõna «vabastab» kohta).

Ehk leiame siit ka vastuse küsimusele, millist pattu Jeesus silmas peab, kui Ta kostab ennast vabadeks inimesteks kiitvatele juutidele: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, igaüks, kes teeb pattu, on patu ori.» Aabrahami puhul oli selleks patuks ehk möödalaskmiseks (vt keelelist märkust sõna «patt» kohta) see, et olles saanud Jumalalt töotuse ihuvilja kohta, mille suhtes ta oli juba igasuguse lootuse kaotanud, ei suutnud Aabraham Jumalat ikkagi päris täielikult usaldada, vaid otsustas asja oma kätte võtta ning orjanaisega lapse soetada. See ei olnud aga Jumala plaan.

Jeesusega vastakuti seisnud juudid jätkasid üsna samal viisil, nagu Aabraham Haagariga ühte heites: nad pidasid ennast vabadeks inimesteks, kelle elu ja tulevik on nende endi käes – hukatuslik illusioon, mis ei vastanud tõe ei nende tegeliku poliitilise ja rahvusliku olukorra seisukohalt ega ka vaimulikult.

Juudid ütlevad Jeesusele: «Me oleme Aabrahami järglased ega ole iial kedagi orjanud...» (Jh 8:33 – Jeesus vastab: «Ma tean, et te olete Aabrahami järglased, kuid te otsite võimalust mind tappa, sest minu sõna ei mahu teisse. Mina räägin, mida ma olen

¹³ Kuigi ka see on oluline, kuna inimene ei saa olla tõeliselt vaba oma elu korraldama ja valikuid tegema, kui tal puudub adekvaatne arusaamine tegelikkusest.

näinud oma Isa juures, ja teie teete, mida te olete kuulnud oma isalt.» (Jh 8:37) Juudid ütlevad: «Meie isa on Aabraham.» – Jeesus vastab: «Kui te oleksite Aabrahami lapsed, siis te teeksite Aabrahami tegusid.» (Jh 8:39) Juudid ütlevad: «Meil on üks isa – Jumal.» (Jh 8:41) Jeesus vastab: «Kui Jumal oleks teie Isa, siis te armastaksite mind, sest mina olen pärit Jumalast ja tulnud siia.» (Jh 8:42) Juudid küsivad: «Kas Sina oled suurem kui meie isa Aabraham?» (Jh 8:53) Jeesus kostab: «Teie isa Aabraham tundis suurt rõõmu sellest, et ta saab näha minu päeva, ja ta nägi seda ja rõõmustas... enne kui Aabraham sündis, olen mina.» (Jh 8:56.58)

Ainult need, kes võtavad vastu Jeesuse sõna, s.t Tema enda, kes on Jumala igavene Sõna ja tõeline Aabrahami seeme, võivad olla nii Jumala kui Aabrahami tõelised lapsed – töötuse, s.t vaba naise, mitte orjatori lapsed, kes «ei jää majja alatiseks» (Jh 8:35).

Jeesus kinnitab siin sedasama, mille apostel Paulus on võtnud oma kirjas galaatlastele kokku sõnadega: «Nii nagu Aabraham uskus Jumalat ja see arvestati talle õiguseks, nii mõistate teie, et need, kes on usust, on Aabrahami lapsed... Ei ole siin juuti ega kreeklast, ei ole siin orja ega vaba, ei ole siin meest ega naist, sest te kõik olete üks Kristuses Jeesuses. Kui te olete aga Kristuse päralt, siis te olete järelikult Aabrahami sugu ja pärijad töötuse järgi.» (Gl 3:6j.28j) Ning Rooma kirjas täpselt sama teistpidi väljendades: «Ei ole ju need kõik, kes pärinevad Iisraelist, veel Iisrael, ega ole kõik Aabrahami lapsed sellepärast, et nad on tema järglased, vaid on öeldud: «Sinu sugu loetakse Iisakist.» See tähendab: mitte lihased lapsed ei ole Jumala lapsed, vaid tema sooks arvatakse töötuse lapsed.» (Rm 9:6–8)

Jeesusel ei ole oma vastaste suhtes – ega ka nende suhtes, kes olid Temasse uskuma hakanud – mingeid illusioone. Ta teab neist endist paremini, kuivõrd nad on või ei ole suutelised tõe taipama, taluma ja vastu võtma. Sellegipoolest ei jäta Ta neile ütlemata, mida vaja, ikka selleks, et nad ei hukkuks, vaid võiksid Temas leida elu valguse – kuigi Ta näeb südamevaluga, et palju neist surevad oma pattudesse, millest suurimaks ja eriti hukatuslikuks on lootmine iseendale ja oma «aabrahamlikule» päritolule, selle asemel, et võtta vastu Jumala ainusündinud Poja poolt vabalt pakutav ja vabaks tegev arm.

Seni, kuni inimene arvab, et talle piisab Aabrahami järeltulijaks olemisest, on ta küll nime poolest Aabrahami poeg nagu Ismaelgi, tegelikult aga pelgalt ori. Alles siis, kui ta on valmis igasugusest eneseõigusest, isegi oma üllast päritolust lahti ütleva ja Jumala Poja pakutava vabaduse vastu võtma, saab temast Aabrahami tõeline poeg, töötuse poeg, kes «jääb alatiseks».

Jutluseks

EELK Kirikukäsiraamatu jumalateenistuste käsiraamat ütleb Usupuhastuspüha sisse juhatahes: «Sellel päeval meenutatakse reformatsiooni liikuma pannud keskseid

teemasid ja palutakse kindlaksjäämist evangeeliumi tõdedele. Usupuhastuspühal tuleb kogudusel uuesti esitada endale küsimus oma usu värskusest. Jumal kutsub Kirikut kõigil aegadel ja kõigis paigus uuenema, hoiduma vaimulikust stagnatsioonist, meelt parandama ja olema usus värsked.»

Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on kolmanda lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Jr 31:31–34) Jumala poolt Iisraeli rahvale antud tõotus teha temaga uus leping, mis erineb varasemast selle poolest, et see ei ole enam raiutud kivisse, vaid kirjutatud inimeste südamesse, nii et viimaks tunnevad kõik, nii pisikesed kui suured, Jumalat ning Ta annab andeks nende süü ega tuleta enam meelde nende pattu. Uue Testamendi järgi on see tõotus täitunud Jeesuses Kristuses (vrd nt Hb 8).

Kolmanda lugemisaasta Epistlik on kas apostel Pauluse manitsus (Gl 5:1–6) püsida Kristuses ja Tema toodud vabaduses, oodates õigust usust, mitte Seadusest, või sama apostli üleskutse (1Kr 1:10–18) püsida üksmeeles ja pidada meeles, et kristlastena oleme midagi mitte iseenesest ega inimliku autoriteedi varal, vaid üksnes Kristuse risti väes.

Nii Vana Testamendi lugemist kui mõlemat Epistlit on hõlbus seostada Evangeeliumiga, seda nii sisuliselt kui Usupuhastuspüha ja sellega tähistatavat silmas pidades. Viimane kutsub meid taas otsima meie usu keskpunkti, milleks on Kristuses, eeskätt Tema risti ja ülestõusmises ilmunud ja teostunud päästev ja eluandev Jumala arm, kusjuures nii Evangeelium kui teised lugemised rõhutavad selle eksklusiivsust, mis välistab igasuguse inimliku iseendale, oma tublidusele, staatusele või päritolule lootmise. Jeesus näitab vaidluses juutidega, et isegi Aabrahami seemneks olemine ja sellest lähtuv õnnistus saab paradoksaalsel kombel tõeliselt võimalikuks alles siis, kui inimene lakkab sellele toetumast ning sirutub kinni haarama talle pakutavast teenimatust armust.

Nii võikski jutlus keskenduda peamisele: vabadusele, mille Jumala Poeg kingib kõigile neile, kes Temasse uskudes, Teda vastu võttes, Tema sõnasse jäädes ja nõnda Tema tõelised jüngrid olles saavad tõotuselasteks ja igavese elu pärijaiks ei kuskil mujal kui Jumala enda majas (vrd ka Jh 14:2j).

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jeesuse ümber oli neid, kes olid hakanud Temasse uskuma. Mida nad täpselt uskusid, kelleks nad Jeesust pidasid ja millisena nad mõistsid enda vahekorda Temaga, seda me päriselt ei tea, ent võime sellegipoolest selle üle mõtiskleda, kuna võib-olla ei ole need inimesed oma ilmselt üsnagi ebamäärase usu ja kahtluste seguga sugugi kaugel paljudest tänapäeva inimestest, sh nendest, kes peavad ennast kristlasteks ja/või vähemalt aeg-ajalt kirikus käivad. Enda «põhimõtteliselt heaks inimeseks» pidamine, «kümne käsu järgi elamine», «kirikus käimine» – kas ei kõla see äärmiselt sarnaselt «Aabrahami järglaseks olemisele»? Milleski siin nimetatus ei

ole midagi halba senikaua, kuni sellest ei saa Jumala armu asemel iseendale, oma teenetele või päritolule toetumine, mis paradoksaalsel kombel ei tee meid aga mitte vabaks ja iseseisvaks, vaid muudab orjaks, kes erinevalt pojast ei saa jääda majja igaveseks.

2. Nii üksik kristlane kui kahetsusväärse kombel koguni, nagu ajalugu on korduvalt näidanud, kirik ise võib suurel määral kaotada silmist selle, mis on tõeliselt oluline, või koguni tõe enda – tõe sellest, et me ei usu mitte endasse ega oma tublidusse, vaid Jumalasse, kes meid meie patust hoolimata armastab, ja Kristusesse, kes on meid patust lunastanud, ning et meid ei ole kutsutud kuulutama mitte mingit «üleüldise sallivuse ja armastuse» religiooni, vaid evangeeliumi Kristuse ristist, mis on «narrus neile, kes hukuvad, aga meile, kes päästetakse, on see Jumala vägi» (1Kr 1:18). Evangeelium on mõeldud kõikidele, aga see on päästeks üksnes neile, kes selle tões ja vaimus vastu võtavad. Kes seda, nagu Jeesuse vastased Johannese evangeeliumi kaheksandas peatükis, vastu ei võta, neile saab see paraku hukkamõistmiseks. Seepärast on evangeeliumi aus ja võltsimatu kuulutamine kiriku vältimatu kohustus – ja häda meile, kui me evangeeliumi ei kuuluta või seda võltsime (vrd Rm 9:16 ja Gl 1:6–9).
3. Jeesus rõhutab, et tõeliselt vaba saab olla ainult see, kelle Jumala Poeg vabaks teeb. See nõuab lahtiütlemist igasugusest eneseõigusest, oma lootusetu olukorra teadvustamist ja tunnistamist ning Jumala armu järele sirutumist. Mingit muud võimalust ei ole – aga selle eest on olemasolev, kõigile inimestele pakutav võimalus ülisuur ja absoluutselt kindel, kuna Jeesuses ei ole mitte keegi muu kui Jumal ise tulnud ja inimeseks saanud, et ennast andes kogu inimkond lunastada ning neile, kes Temasse usuvad ja Ta vastu võtavad, Jumala lapse staatus ja igavene elu kinkida. Need, kes Temasse ei usu, surevad oma pattudesse (Jh 8:21.24), ent Tema on see, kes kannab ära maailma patu (Jh 1:29).